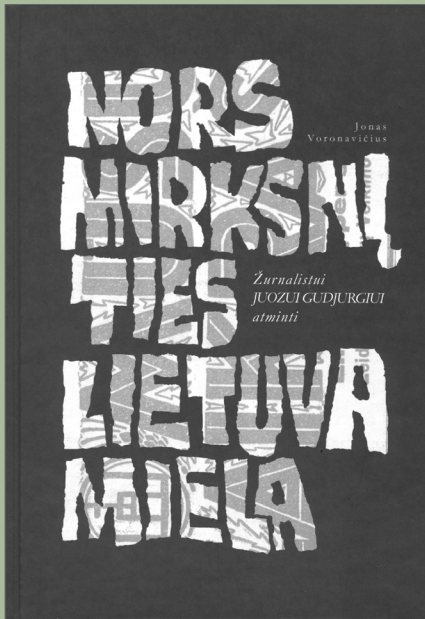

Žiemgalos praeitis knygoje

KAZIMIERAS GARŠVA

ŽURNALISTO KELIAS: NUO LABORŲ IKI JANOS

Knygoje aprašomas žurnalisto Juozo Gudjurgio (1903–1942) gyvenimas ir darbai. Knyga išleista 300 egzempliorių tiražu ir liečia net šešias temas: (1) Lietuvos gyventojų tremtys ir genocidas, (2) lietuvių rezistencija, (3) Lietuvos žurnalistikos istorija, (4) lietuvių filologija, (5) Linkuvos parapijos kultūros istorija, (6) Kauno miesto kultūros istorija. Visas šias temas iš eilės ir apžvelgsime. Studijuojančiam kurią nors temą gali būti svarbus ir vienas sakinys.

Knygos viršelio dailininkas Marius Zavackis

1. 1940 m. birželio 14 d. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, po 2 mėnesių NKVD KGB 2 skyrius labai sunkiai žurnalistą J. Gudjurgį užverbavo slaptuoju informatoriumi (116 psl.). Kaip ir daugelis lietuvių, spaudžiamas „ankstesnės veiklos kompromituojančios medžiagos“ jis nenorom sutiko šnipinėti pažįstamus, bet „darbo vengė, išsisukinėjo [...], į susitikimus atvykdavo nerūpestingai, atsisakydavo atlikti užduotis“. Dėl to 1941 m. kovo 23 d. iš NKVD talkininkų pervedtas į NKVD priešus, birželio 9 d. tardytas.

J. Gudjurgis buvo nepakankamai praktiškas idealistas. 1940 m. jis nebėgo į užsienį, 1941 m. birželio 14 d. tremtims prasidedant rengėsi žvejoti, suimtas ir varomas iš vagono (nes jo nebuvo sąrašuose) nelipo, nes gailėjo pasiimtų į tremtį daiktų (ten buvo „5 nosinės, 3 kelnės, 2 marškiniai, 2 paklodės, 1 rankšluostis, 1 užvalkalas, 1 pora kojinių“, 124 psl.). Nuo bado, šalčio, sekinančio naktinio ir kito darbo J. Gudjurgis susirgo tuberkulioze, skorbutu ir negydomas lageryje mirė vienas pirmųjų – 1942 m. lapkričio 10 d. Šią recenziją rašau praėjus lygiai 66 metams nuo kraštiečio, paversto vergu ir kankiniu, mirties.

Knygos autorius 30 metų iš visų įmanomų šaltinių apie motinos brolių rinko duomenis, todėl visais minėtais klausimais yra svarbių detalių. Besiprausiančio J. Gudjurgio „palutarka“ atvažiavo areštuoti žydas Jampolskij Michail Zinovjevič (vyresnysis), seklys Pšezorskij Šimelis (kailį išvertęs tautietis), atvežti jaunesnieji rusų leitenantai Zakarov Michail Nikolajevič ir Kutarin Pavel Petrovič. Kiti buvo apsupę namą. Vežant gyvulinį traukinį į rytus, tremtiniams normalesnius pietus davė tik po dviejų savičių.

2. Autorius, gal ir pats labai nenumanydamas, savo knygoje pateikė unikalių duomenų iš Šiaurės Lietuvos rezistencijos. 1928 m. gegužės 15 d. Laborų kaimo pavasarininkai, minėdami Lietuvos Nepriklausomybės dešimtmetį, pastatė kryžių ir prie jo 25 asmenys nusifotografavo. Čia yra ir būsimieji Lietuvos partizanų ryšininkai Račiai, legendinio partizanų vado ir kankinio Petro Paltaroko žmona. Nufotografuotas farmacininkas Juozas Jasiukaitis ir jo ūkis Plento kaime (buv. Pagulianka), kur taip pat vėliau veikė sukilėliai ir partizanai. Keliskart minimas žurnalistas ir partizanas Julijonas Būtėnas. Greičiausiai jo garbei J. Gudjurgis kai kur rašėsi J. Grūžiečiu (Būtėnai buvo kilę iš Grūžių parapijos).

3. Knygoje pateikiami daugelio nebegirdėti mūsų žurnalistikos dalykai: 1928–1940 m. Katalikų veikimo centras, suvienijęs 20 katalikiškų organizacijų, dideliu tiražu leido savaitraštį „Mūsų laikraštis“. Jo

redaktoriaus pavaduotojas ir buvo J. Gudjurgis, čia darbavosi jo kraštiečiai E. Pašakinskas, A. Vyskupaitis, J. Būtėnas ir kiti. Likimo ironija – dabar tokio pat pavadinimo laikraštį („Nasza gazeta“) leidžia lenkų sąjunga Lietuvoje, dažnai smerkianti Lietuvą ir kurstanti prieš ją dėl to, kad „okupavo Vilenščizną“. 1939 m. J. Gudjurgis kaip spaudos atstovas prie demarkacijos linijos dalyvavo internuojant ir priglobiant Lenkijos karius – lenkai net už tai nepadėjo.

4. Knygoje minimi rašytojai (A. Gričius, J. Grušas, J. Keliuotis ir kiti), kalbininkai (J. Balčikonis, K. Gasparavičius), istorikai (žiūr. asmenvardžių rodyklę).

5. J. Voronavičiaus veikalas – Linkavos istorijos dalis. Jame pirmą kartą aprašomas Linkavos (oficial. Linkuva) Katalikų veikimo centras, pavasarininkai, didesnieji kaimai. Čia 1903 m. J. Gudjurgis gimė, augo, 1925 m. baigė gimnaziją, vėliau kasmet lankėsi.

6. Šiame veikale atsispindi ir gana svarbi Kauno kultūrinio gyvenimo dalis: minimos jo gatvės, įvykiai, žmonės, įstaigos. Čia žurnalistas praleido 15 darbingiausių savo gyvenimo metų: mokėsi Vytauto Didžiojo universitete, dirbo „Mūsų laikraščio“, „Tarybų Lietuvos“ redakcijose, „Raidės“ spaustuvėje.

J. Voronavičius. Nors mirksnį ties Lietuva miela. Žurnalistui Juozui Gudjurgui atminti. Kaunas, 2008, 256 p.